

közül, a kik sajtó alá dolgoznak, akár vidékről vagy külföldről, egyenesen a nyomdában maguk szedik ki soraikat. A kézzel való szedés munkája föltétlenül átalakul. Ha ugyan a kémia egyszerűen sutba nem teszi az egész szedést.

Lehet, hogy az írógép által megcsinált kézirat-lapból kémiai eljárás által százezernyi tiszta másolatot lehet készíteni; esetleg a fotografia is beleavatkozik a sokszorosításba, mindez talán nem is oly hosszú idő kérdése. De ezt az időt *rövidítette* az a magyar ember is, ki az elsők közt fáradozott a szedőgép tökéletesítésén. Az első szedőgépet *Church Vilmos* találta föl 1822-ben, Angliában, a második, tőle független és egészen más rendszerű szedőgép, magyar emberé: *Kliegl Péteré* volt.

Ismét egy példa arra, hogy a magyar föld, a magyar faj őseréje, szellemi képessége minden téren közreműködött az általános emberi művelődés szolgálatában. Mikor a fegyver járta: a magyar volt Európa vérző védőfala, mely mögött sokasodtak s gyarapodtak a többi nemzetek. Holott az őket védőt hagyták megtépetni. Mikor meg a találmányokban kell a szellem erejét kimutatni, századok előtt jeleskedtek már iparban a magyar mesterek, művészetben is. A magyar könyvnyomtató zsenialitása külön betűket teremt harmadfélszáz év előtt a mingreliai hercegnek, később a gyufától kezdve számos más találmányig magyar agyból pattan ki az eszme, vagy magyar ember tudása és keze ügyessége töri az útját a találmánynak, mely itthon elkallódik, külföldön föltámasztják s diadalmaskodnak vele.

Gyalui Farkas.

Versek.

Irta: *Br. Horváth Emil*. Kolozsvár, 1901.

„Adjátok a zengő lantot kezeimbe,
Dalolni szeretnék a szívem úgy ég. . .“

Az első szerelem, inkább tán első szerelmes ábránd harmincz darabját foglalja magában a csinosan kiállított verskötet. Megérint álmadózó lírai hangjával, meghat érzéseivel és érdekelhet forrongásainak hibáival is. Érdekes erősebb kritikai méltatásra.

Az „Első dal“-ban:

Nem foglak-e átkozni pillanat, melyben
Elzengte a lantom első énekét?

Rossz a következtetés, mikor az előző sorokban a szíve úgy ég a dal után. A következő szép négy sor nem okolhatja meg eléggé:

„Mert hűtlen madárként elszálltak a szivből.
Mely óva növelte kis szárnyatokat,
És messzi röpültök és senki se tudja;
Ki tépte szivéből e kis dalokat.“

Ahoz, hogy a költő megátkozza a pillanatot, melyben első versét írta; a legnagyobb csalódás is alig elégséges. Mentől nagyobb a csalódás, annál jobban, — nemesebb fájdalommal kell, hogy szeresse. A hatásnak ellenkezőjét éri el a feltevessel. Az „Emlékeztek e még?” című versben, gyöngéd szivre valló a gondolat, hogy a tavaszt járó fiatal költő emlékezésre hívja fel azokat, — a kik az első virágos tavasznak már régen átélvezték kellemét, elandalogtak mosolygásán, érezve sütkéreztek melegénél. Nagy gyönyörűségét, mintegy megosztani akarva érzésteljes egész addig:

„Ha egy elsárgult levélre akadtak,
Ugy-e megdobban fásult szívetek?”

Ez a kérdés nem helyén való. Ellentmondó. Elvész itt a gyöngéd emlékeztetésnek édessége — a keserűségben. Kár a szépen festett, idilikus kép hatását megzavarni borongó árnyalatokkal. Itt a derű nem kívánja a borulatot a képen, mint a hogy nem az érzés melegsége a feltevés hidegségét a szívben. A contrast itt hiba, mert mi sem okolja meg. A fásult szív nem dobban meg az elsárgult levélre, mert sajnós ez a szó, ez a jelző épen érzéketlenséget jelent. Alább „Ne irigyeljétek hát” stb. szintén más irányba tereli a gondolatot. A végén szépen ringat vissza a kellemes hangúlatba:

„Itt a tavasz, az én tavaszom!”

Költői a leírás:

„Omló fehér virág öleli a galyat,
Szikrázik a harmat rügycző faágon,
Langyos szellő lágyan altatja a fákat
Tárkaszárnnyu lepke csapong a virágon . . .”

Itt csak a „szikrázik” szót kifogásolom, mert a harmat nem szikrázhat, hanem csillog. Az „Este” kellemesen naiv kis költemény. Alkony-órán az utcán ögyeleg a poéta. Gyujtják a lámpákat, zeneszó halk, bánatos sirama érinti s az érzés nemességével panaszolja, hogy valaki vesztett boldogságát siratja. Más bánata vegyül belé az ő édes merengésébe, — mikor:

„Két kicsi ablaknak lecsillan a fénye”

S feltűnik a kedves leány karsu, magas árnya. Sokan járnak az utcán is. A megzavart idil véget ér, mert:

„Kíváncsi nézésök szívemet úgy bántja;
Jó éjszakát édes szökcüfűrtű lányka.

A kis vers a kötet legjobb darabjai közül való. Az „Egyedül” című, már kissé kontempláló versben szintén hiányzik az okozat. Igaza van, — vad, rideg az a tájék s olyan fiatalon az ő képzelme,

még az egyedüllét magányában se bolyongjon oda. Igaz, hogy nincs benne resignatio, sőt inkább fölemelkedés van, de zavaró az eszmetorlódás miatt is. Mindazonáltal értékre is számottevő költemény. Hangjának zenéje is van:

„S a sok felhőből biztatón mosolyg le
Egy kis tenyérrnyi folt, de tiszta — kék.

„*Souvenir*“ hátrább „*Carmen Lugubre*“ „*De Amore*“ *Memento*“ címűek nem tudom miért idegen címűek? A lényeg nem kívánja. A hangzatosság sem. Talán a moderneskedés? Nem, mert nagy érdeme a fiatal poétának, hogy nem ragadtatja el magát a koros verselők divatos pengetéseitől. Arra nézve mélyebb az érzéke, erősebb a tehetsége s nem lesz verselővé, — megmarad ő poétának. Izlése nem secessios, hajlamában romantikus — és magyaros. Nem kutatom a miértet; elengedem most e szeszélyeskedést az apró verseknek Heine-szerű, de azért nem utánzótt poentirozásáért. Szerintem legszebb talán a négy szép közül a „*Carmen Lugubre*“:

„Kavaródó port ver fel az alszél,
Hulldogál a fának sárgult levele.
A hervadó ősznek végső sóhajával
Teli van a szívem, telidestele.

Mért is esik zokon lombjavesztett ágnak,
Sárguló levélnek panaszát hallani?
Mondjátok meg nekem, ilykor mit siratunk,
S mért fáj ugy a szívben valami, valami?“

Az „*Álmaimból*“ rajzolt fántáziák között sok édesen álmodozó strófa van, míg maga az álmodozás helyen-helyen elmosódó. Talán azért, mivel legtöbbnyire maga az álom is az? Különösen szépek a leíró helyek. A kristály-palotában pamlag is van:

„ . . . Lágy, puha zátony, —
Színes moha szótt rá bársony terítőt,
A kékes zöld vízben, piros korálágon
Fénybogárcák ültek déli pihenőt.“

Kékes zöld vízben, piros korálágon fénybogárcákat látni jóleső. Álomvilág bűbajos képe s ott természetes is lehet.

Ott, a hol a lantot, régi hű barátját odavágja és annak széttörik a fája; ott zavaros a két hasonlat:

„Érző idegje elszakadt s a *fákon*
Egy szomorú dal végmelódíja
Zsongott sokáig. *Felsirt a lelke.*
Panaszos hangja a *szívembe vágott*
Felsirt a kristály s tombolásra kelté
Bús zokogással szenderegő hullámot.

A szívembe vágott. Mi? A lant hangja? a szív hangja? A lantot a szív hurozza; érző idegje (hagyjuk annak) szétszakadhat, a mikor

széttörök a fája; de a hang önmagába nem vághat. Nem a fákon, hanem benn a szívben zsonghat sokáig a szomorú dal végmelódiája. A kristály felsírása erőltetett. Költőknél ugyan a kövek is sírnak, Heinénál: „A márványképletek lármáznak“, de itt az egész palota sír. Heinénál a kristály-palota csak reszket. Nem egy tömeg: sok szobából álló palota. Zokogással szendergető hullám pedig lehetetlenség. A „Hófehérkét“ így kezdi: „Tündérmesék jutnak eszembe“. Úgyes a technikája, dallamos a hangja, kár, hogy előttem kérdéses maradt a vége:

„Pedig te nem vagy olyan árva
S ki üldözzön nincs mostohád . . .
De érzem én a tenger könnyet
Holt kedvese felett mit önthet,
Édes kis ajka ha bezárva
S királyfia h'ába várja
Mig ismét forró csokot ad . . .“

A rejtély kulcsát nem találom, hibás inkább csak én vagyok, —
r'ég elfeledtem a mesét.

Szeretném egyen-egyen bemutatni a kötet költeményeit, minthogy azt a fiatal poéta tehetsége megérdemli és forrongása megkívánhatná; de az idő olyan irígy; főleg a tér olyan szűk. Kiemelkedőbb versei még a kötetnek: *Fata Morgona*, *Arkádiában*, *Őszi borongás*, *Dalos madár*, *Ha alkonyatkor*, *Téli rege*, *Bucsú*. A többiek is túl vannak a középszerűségen. Van az egész kötetben öröm, borulat, vágy, remény, hit, kétely, mint a szívben. Van a lelki elmélyedés mellett egy kis misztikus betegeskedés helyen, helyen ellenmondás, szertelenség. Önkényesen jár el több helyen a szómérettel, de zenei összhangot nem sért. Általánosan technikája jó, rímei épek, — elvetve azonban található ilyeneket is: este — elmesélve, mindenik — hetekig. Táján, száján, papíron összeférhetlenségök miatt nem jók. A költészet szeplői ezek. Az első ábránd csalódásának költészetén báj, méla borongás ömlik el. A lélek gondol, a szív érez, — kívánatos, hogy sokat gondoljon és érezzen.

Felszeghy Dezső.